

17. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. – Нью-Йорк, 1991. – 175 с.

18. Юркевич П.Д. Серце та його значення в духовному житті людини, згідно з ученням Божим / П. Д. Юркевич // Юркевич П. Д. Вибране. – К. : Абрис, 1993. – С. 73–114.

19. Mirčuk I. O słowiańskiej filozofji / I. Mirčuk // Przegląd filozoficzny. – Warszawa. – 1927. – Z. 2 / 3. – S. 117–135.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2011

Л. ОЖОГАН

УКРАИНСКИЕ УРОКИ СОСУЩЕСТВОВАНИЯ ФИЛОСОФИИ И ЛИТЕРАТУРЫ В ШКОЛЕ ВЫЖИВАНИЯ

Статья посвящена специфике взаимосвязи философии и литературы в украинском культурном пространстве, проанализировано особенности этих явлений в условиях несвободы.

Ключевые слова: синкретизм философии и литературы, языковое мышление, «философия сердца», феномен «культурной бессознательности».

L. OZHONAN

THE UKRAINIAN LESSONS OF COEXISTENCE OF PHILOSOPHY AND LITERATURE AT SURVIVAL SCHOOL

In this article the features of interrelations of philosophy and literature in the Ukrainian cultural space are investigated, the peculiarities of coexistence of these phenomena in condition of captivity are analyzed.

Key words: syncretism of philosophy and literature, language thinking, «heart philosophy», phenomenon of ‘cultural unconsciousness’.

УДК 821.161.1

Роман ТКАЧЕНКО,

Юрій ТКАЧЕНКО

НАУКА І ЕТИКА В ПОВІСТІ М.АМОСОВА «ДУМКИ І СЕРЦЕ»

У статті проаналізовано проблемно-тематичний аспект повісті М.Амосова «Думки і серце». Особливу увагу приділено авторської свідомості і українському контекстові.

Ключові слова: повість, лікар, конфлікт, композиція, авторська свідомість, двійник.

М. Амосова називають російським письменником. Так вважають ЗМІ, так зазначено в каталогах бібліотек. Він був росіянином і писав по-російськи. Хоч і жив у Києві, але в межах того

різновиду Російської імперії, що тоді звався Радянським Союзом. Якщо бути точним, то художню спадщину М. Амосова слід тлумачити, користуючись термінами М. Драгоманова, як літературу загальноросійську, проте в жодному разі не великоросійську. Наша проблема полягає в тому, чи можна брати повісті Амосова за предмет аналізу в контексті української літератури.

Важливо також з'ясувати тип науковця у творі і духовно-інтелектуальну атмосферу, яка його оточує, встановити міру авторської присутності в головному персонажеві й ті художні засоби, за допомогою яких здійснюється осмислення власної наукової діяльності.

У статті використано культурно-історичний і соціологічний методи, а також методика аналізу авторської свідомості.

Досі чітко не встановлено критерії приналежності того чи того письменника до національної літератури. Певно лише знати, що мова художнього тексту не є вирішальною в цій справі. Існують численні випадки, коли письменники творили різними мовами, залишаючись в лоні рідної літератури. Вирішальне значення має все-таки особистий свідомий вибір автора. Проте іноді автор не робить однозначного вибору або не вважає за потрібне його робити. Тоді літературознавці ідентифікують письменника за напрямком і способом художнього мислення, джерелами творчості, проблематикою і тематикою, особистими симпатіями. Багато важить традиція сприйняття письменника в річищі певної літератури. У кожному разі залишається багато нюансів, тонкощів, перехідних моментів, політичних конотацій, які завжди породжуватимуть дискусії. І зовсім відкинути цю проблему не можна, оскільки національні джерела культури мислення багато важать у читацькому розумінні твору. Хоч як парадоксально, точне мислення в гуманітарних науках мусить чесно визнати межу власної компетенції і припустити існування «розмитості», властивої самому явищу (не методу). У багатьох літературах світу є тексти так би мовити на помежів'ї. Наприклад, в українській літературі такими є латиномовні й польськомовні твори часів Ренесансу і Бароко. Необхідно пам'ятати про їхню специфіку, але без них українська література буде неповною.

На жаль, зв'язки Амосова-письменника з українською літературою не досліджували. Найголовніше, сам факт їх наявності сумнівів не викликає. Існують підстави придивитись до них уважніше. Відомо, що видатний хірург приятелював з українським прозаїком Ю. Дольд-Михайликом. Якраз останній спонукав його писати художні твори. Український прозаїк і медик Ю. Щербак був одним з рецензентів повісті «Думки і серце». Ю. Щербак писав передмову до повістей Амосова, виданих пізніше окремою книжкою (1984). Роман Ю. Щербака «Бар'єр несумісності» створений, згідно з визнанням автора, на основі спостережень в клініці М. Амосова [16, с. 24]. В українській літературі 60-х р. ХХ ст. з'явилися романи про лікарів і зокрема про лікарів-вчених Б. Антоненка-Давидовича «За ширмою», Ю. Мушкетика «Крапля крові».

Хірург Амосов був не надто ангажований в українські справи. Однак українофобських висловлювань у нього немає також. Його ставлення до національної проблеми було дещо відстороненим через безмежну віру в науку. Здавалося, кібернетика вже в недалекому майбутньому зможе стати надійним інструментом, щоб усунути суспільні негаразди. У цьому смислі його стримана «українськість» дещо нагадує життєву позицію В. Вернадського. Амосов критично ставився до радянського варіанту соціалізму. Як інтелігентна, порядна людина, він усвідомлював брутальність влади в переслідуваннях інакомислячих. 1966 р. він підписав колективний лист на захист ув'язненого І. Світличного.

Найбільш український за змістом документ у творчій спадщині академіка – доповідь «Ідеологія для України». У цій праці, фактично, М. Амосов виповів свій ідеал зрілого суспільства. Головними ідеологічними моделями виступають капіталізм і соціалізм. Його модель – синтез найкращого, що можуть дати обидві системи для того, щоб забезпечити насамперед економічний розвиток, соціальну справедливість, високу моральну свідомість. Автор вважав, що між Заходом і Сходом Україні треба вибирати західний напрямок. Твердження «На Росію робити ставку не варто» [2, с. 47] звучить ніби продовження в економічній площині літературної дискусії 1925–1928 рр., як перифраз гасла М. Хвильового «Геть від Москви!». Поляризація світу на капіталізм і соціалізм, з нашого погляду, є анахронізмом, бо наслідує

радянський алгоритм мислення, базований на діалектичному матеріалізмі. Більш істотна різниця, ціннісна, проходить між демократією і тоталітарністю, доцільністю і бюрократією. Втім, Амосов припускав також моделювання типів суспільства на основі ступеня контрольованості [1, т. 2, с. 260].

Літературні асоціації в художніх книгах М. Амосова є переважно російськими: В. Маяковський, М. Гумільов (тоді маловідомий), репресовані вірші харків'янина Б. Чичабіна «Махорка», «Червоні помідори», романи І. Льфа та Є. Петрова, Ю. Дольд-Михайлика, В. Шекспір, Е.-М. Ремарк, Е. Гемінгвей, Г. Белль, Г. Грасс, Г. Маркес. Український колорит чути в українізмах (Петро, жинка), у скупих пейзажах, проте найцікавіше – в художній концепції, в славнозвісному українському кордоцентризмі, у зіставленнях-протиставленнях логіки розуму і серця.

Як письменник Амосов знаний, певно, більше, ніж хірург, особливо в сучасному світі й за кордоном. Його книги друкували великими накладками в перекладах багатьма мовами. Рецензій теж не бракувало. Щоб їх проаналізувати, треба спеціальне дослідження. Тому обмежимося радянськими рецензентами, що відгукнулись відразу після публікації повісті. Рецепція відбувалась головним чином у двох провідних напрямках: оцінка художньої якості та осмислення власної природи твору. Книжка мала успіх, завдячуючи найперше непересічній особистості автора. Однак повість відзначалась і художніми чеснотами. С. Львов [10], Ю. Щербак [15], Н. Андріанова [3], О. Міщенко [12], В. Ревич [13], М. Шеремет [14], М. Равлюк [12], М. Строковський помітили слабку індивідуалізацію персонажів, подекуди непереконливість діалогів, надуживання науковими пасажами, слабо виписаний конфлікт між лікарем і кібернетиком. І все ж повісті «Думки і серце» властива оригінальна композиція, вдалі, часом вражаючі, монологи головного героя, свіжість його мислення, жорстка правдивість, спостережливість, точна деталь. Амосівська проза поєднує суху раціоналістичність із «рваним», нервовим, імпульсивним ритмом. Її генезу вбачали в традиціях російської літератури: роман І. Тургенєва «Батьки і діти», «Записки із Мертвого дому» Ф. Достоевського, «Севастопольські оповідання» Л. Толстого, «Записки лікаря» В. Вересаєва, нарис

А. Чехова «Острів Сахалін». Ю. Щербак писав про лікарське світовідчуження головного персонажа, що мало місце в ґрунтовності деталізації, у схильності вбачати біологічну основу багатьох життєвих явищ. «З жанрового боку це щось середнє між сповіддю, науковим трактатом, ученою фантастикою і власне художнім твором» [3, с. 215]. Ознаки часу виявились у піднесенні твору М. Амосова як громадянського документа, чи не в першу чергу завдяки закликові до милосердя як громадянської добрести. Проза М. Амосова – явище досить маргінальне. Можливо, тому вона не потрапила до тогочасних монографічних досліджень української прози чи критичних оглядів В. Дончика, М. Жулинського, Л. Федоровської та ін.

Напередодні війни Амосов отримав диплом інженера, закінчивши технічний виш заочно. Захоплюється технікою і головний персонаж повісті «Думки і серце» лікар Михайло Іванович. Він експериментує з барокамерою, вшиває пелюсткові клапани, удосконалює АШК (апарат штучного кровообігу), цікавиться соціокібернетикою. З погляду медичної науки початку ХХІ ст. його пропозиції давно застаріли. Барокамеру нині використовують лише для реабілітації хворих з отруєннями вуглекислим газом (Михайлові Івановичу вона була потрібна для операцій). З сучасними АШК можна обійтись без барокамери. Пелюсткові клапани мають альтернативні варіанти. Доля технічних винаходів є скороминучою. Соціокібернетичні роздуми математика Поповського теж видаються тепер наївними. Свого часу батько кібернетики Н. Вінер визнав безперспективною використання кібернетики в економічній теорії [7, с. 100]. Ще складнішими й більш непередбачуваними є соціологія, психологія, історія. Сам Амосов наприкінці 90-х рр. ХХ ст. дійшов висновку: «На жаль, будь-який розум «нерозумний». Моделі (знання) – обмежені, критерії (почуття, ідеї) – суб'єктивні і постійно змінюються. Однак слід змиритися, іншого інструменту немає, щоб розв'язувати найрізноманітніші проблеми» [2, с. 38].

Хірург Михайло Іванович – взірць вченого-енциклопедиста. Проблеми медичної практики він вирішує комплексно. Він мислить масштабно, як державний діяч, мислитель, промисловець, поет, інженер – не тільки лікар. У цьому сенсі протагоніст повісті –

спадкоємець епохи Просвітництва і схожий на академіка Карналя з роману П. Загребельного «Розгін».

Діалог кібернетика Поповського і Михайла Івановича можна вважати персоніфікацією думок і серця. Назва повісті говорить як про внутрішні колізії хірурга, так і про дискусію з Поповським. К. Г. Юнг запровадив у науковий обіг поняття-образ тіні, негативного «єго». З нашого погляду, математик виступає у творі «тінню» хірурга. Конфлікт між ними ледь накреслений. Хоча послідовно в цю схему їхні стосунки не вкладаються. Кібернетик і лікар – друзі-опоненти; не стільки доктор Джекіл і містер Хайд, скільки Шерлок Холмс і доктор Ватсон, Дон Кіхот і Санчо, Леверкюн і Цайтблом, вчитель і учень, який удвічі старший за вчителя. Кінорежисер С. Параджанов інтуїтивно відчув драматизм проблеми вибору в цьому разі, коли твердив, що Амосов за типажем ідеально підходить на роль Гамлета.

Ідейно-художньою серцевиною повісті є етичні проблеми. Лікар переймається ризиком оперативного втручання в критичній ситуації для хворого, обгрунтованістю передовірити операцію учням, правомірністю експериментів над хворими, сумнівами узгоджувати чи не узгоджувати власні дії з рішенням родичів пацієнта, чи продовжувати лікування, коли нема науково обгрунтованої впевненості і надії на одужання. Ці питання вивчав А. Зільбер у книзі «Етюди медичного права та етики» (2008). Він дає на них юридичну відповідь. З морально-етичного погляду, вони до сьогодні лишаються відкритими, як і в повісті М. Амосова. З часом актуальність етичної проблематики в медицині, а також у соціономічних професіях, де людина контактує головним чином з людиною (лікар, педагог, правник, священик) тільки посилилась. Закономірність цього процесу збагнути неважко з огляду на соціальні тенденції. Протягом ХХ ст. відбулася, на думку А. Зільбера, низка «медичних революцій», які значно вплинули на стосунки лікаря з пацієнтом: ріст техніцизму в діагностиці й лікуванні, розширення медико-індустріального комплексу та взаємної анонімності, здоров'я перетворилось на товар, посилювся пріоритет стандартів і протоколів. Їхнім наслідком стало скорочення психологічного контакту з пацієнтом і втрата довіри до лікаря. Тому з-поміж чотирьох моделей взаємин лікаря з пацієнтом,

патерналістської, лібераційної (метод лікування вибирає хворий), технологічної, інтерпретаційної, А. Зільбер пропонує інтерпретаційну (обговорення з пацієнтом методів лікування і прийняття спільного рішення). За способом прийняття рішень патерналістську і технологічну моделі можна звести до одноособної, тобто рішення у цьому випадку не залежить від волі пацієнта. Технологічна модель виступає ніби удосконаленим способом тієї ж таки патерналістської. Хірург Михайло Іванович у спілкуванні з пацієнтами тяжіє до патерналістського полюсу. Але неповторний драматизм повісті не виник би, коли б усе було так однозначно.

У першому розділі («дні») повісті М. Амосова знаходимо чи не всі вузлові мотиви наступних «днів». Перший розділ, особливо що стосується перебігу операції, найдраматичніший. Перед і після операцій найбільш відповідальними і переважно дискомфортними моментами для хірурга Михайла Івановича є спілкування з хворими та їхніми родичами. З погляду люблячих родичів, у випадку смерті оперованого лікар буде завжди винен, хай навіть операцію виконано якнайсумлінніше. Щоб уникнути помилки, лікар повинен вибудувати бездоганний алгоритм дій. Однак, з другого боку, йому необхідно долати усвідомлений чи неусвідомлений опір таким діям з боку родичів (не кажучи вже про суто індивідуальний перебіг хвороби в організмі, не завжди сумісний із стандартизацією лікування), оскільки його професійна думка перетворює неповторний для них суб'єкт на один з об'єктів. Формується таким чином конфлікт холодного розуму і незрячого серця. І тоді лікар йде на поступки, порушуючи усталений порядок: «Це складна проблема – мами і татусі. До дорослих у післяопераційні палати нікого не пускають, щоб «не занесли інфекцію», як ми, медики, кажемо. А біля дітей сидять батьки, хоч інфекція тут ще страшніша. Це – поступка жалості. Не можна, ну просто неможливо відмовити матері чи батьку, коли їхня дитина перебуває між життям і смертю. Деякі, правда, допомагають сестрам і няням: підняти, перекласти, нагодувати. Персоналу роботи вистачає, і зайві руки завжди потрібні. Проте переважно батьки заважають. Доглядати за хворим треба уміти. І потрібні, крім того, міцні нерви. Або принаймні звичка. Трапляються істеричні й просто погані люди. Їм все здається, що сестри й лікарі недобросовісні, ліниві, жорстокі. Трохи

чи не заповзялися заморити їхніх дітей. Таких доводиться виганяти, не звертаючи уваги на погрози скаржитися» [1, т. 1, с. 50]. Іноді Михайло Іванович заходить надто далеко і внаслідок нервового зриву під час операції вимагає в родичів згоди на ті чи інші дії [1, т. 1, с. 282]. Між іншим, у нього спостерігаються окремі ознаки синдрому професійного вигорання (термін запроваджено психоаналітиком Х. Фрейденом 1974 р.): думки про суїцид, дратівливість, алкоголь як антидепресант після невдалих операцій. Двері моргу тримають зачиненими, бо для батьків розтин тіла є ніщо інше, як глум над трупом дитини [1, т. 1, с. 38]. На подібний епізод натрапляємо у «Нотатках лікаря» В. Вересаєва [5, с. 45–46]. Найістотніше те, що означений конфлікт став душевною колізією хірурга: «Достатньо було смертей. Убивств? Так, і убивств. Ненавмисних, як кажуть юристи. Треба називати речі своїми іменами. Я багато думав і передумую знову і знову. Тисячі складних і найскладніших операцій і... досить багато смертей. Серед них немало таких, до яких я безпосередньо причетний. Ні, ні, це не вбивства! Все в мені здригається і протестує. Адже я свідомо ризикував задля порятунку життя» [1, т. 1, с. 59]. Продуктивність конфлікту виявилась у ненастанному пошуку оптимального рішення, у неможливості зведення пацієнта до рівня об'єкта. Позбутися невизначеності у ставленні до морального суб'єкта неможливо, хоч би як це заважало з професійного погляду. Сучасний мислитель З. Бауман підкреслював: «Ясність і недвозначність можна вважати ідеалом у світі, де головними є процедурні питання. Однак в етичному світі двозначність і неясність обов'язкові і не можуть бути викорінені без руйнування моральної суті відповідальності, того фундаменту, на якому стоїть світ» [4, с. 101].

Цілком очевидно, що недосвідченим хірургам треба оперувати, інакше вони нічого не навчаться. Проте неможливо з математичною точністю вирахувати міру готовності лікаря до операції того чи іншого ступеня складності. Для головного героя повісті М. Амосова це не є проблема: він добре знає можливості своїх колег, критично і об'єктивно оцінює власні. Якщо від хірургічного втручання прогнозується більше шкоди, ніж користі, або наслідки непередбачувані, тоді він ладен відмовитися від нього. У романі

Ю. Мушкетика «Крапля крові» (1964) навпаки – акцентовано саме цю проблему неспівмірності бажань і можливостей кардіохірурга Олександра Кіндратовича Білана. Професор прагне виконувати складні операції, щоб прославитись. Михайло Іванович з повісті «Думки і серце» психологічно складніший, цікавіший за обох провідних персонажів роману «Крапля крові», і за Білана (негативного), і за професора Холода (позитивного).

З юридичного погляду, лікарські помилки, нещасні випадки, дефекти медичної допомоги до злочинів не належать. Кримінальну відповідальність передбачає заподіяння смерті чи шкоди здоров'ю хворого з необережності, внаслідок непрофесійних дій або легковажного ставлення, чи усвідомлено. Хірургу Михайлові Івановичу («Думки і серце») і професорові Прохорову («Нотатки з майбутнього») досвіду було не позичати. Адже вони пройшли війну. «Оперувати мене навчила війна, – зізнається Прохоров. – Була справжня хірургія» [1, 2, с. 24]. Відомо, що провідний хірург ППГ-2266 М. Амосов під час війни прооперував більше чотирьох тисяч поранених [9]. Однак лейтмотив славнозвісної повісті – драматичні переживання медика щодо професійних невдач. Переважну більшість з них треба «списати» на недосконалість медицини і на непередбачувані ускладнення перебігу хвороб. Будучи цілісною і відповідальною людиною, Михайло Іванович вдається до винаходів та експериментів. Він вважає себе насамперед лікарем. Але потреба в комплексному вирішенні проблем повсякденної хірургічної практики спонукала до теоретичних роздумів та експериментів. Причому розмисли хірурга-академіка виходять далеко за межі медицини у сферу соціології, кібернетики, педагогіки, літературознавства. Магістральна мета – фізичне, душевне і духовне благополуччя людства. Саме таке визначення здоров'я дано в Преамбулі до Статуту ВОЗ. Важливо не тільки вилікувати хворого, але й усунути причини виникнення хвороб, зробити людей щасливими. За обставин цинічного прагматизму подібні настанови, коли споживачам медичних і освітніх послуг вигідно їх експлуатувати, надають постатям лікаря і вчителя фальшивої подобі безкорисливого благодійника, а насправді злидня й маргінала. Але правди ніде діти, первісна медицина була одночасно філософією і священнодійством. Слово «медицина» має

спільний корінь із стародавнім словом «мудрець» [8, с. 241]. Академік Амосов і його персонажі на західний зразок реалізують принцип східної медицини лікувати не хворобу, а організм в цілому. Тільки таким організмом є суспільство. За статистикою, здоров'я людини на 50% залежить від умов зовнішнього середовища, на 40% – від генетичних чинників, і лише на 10% – від розвитку медицини [8, с. 230].

З нашого погляду, для розуміння головного конфлікту повісті «Думки і серце» продуктивною може бути теорія авторської свідомості, оскільки художня спадщина М. Амосова має виразні ознаки автобіографізму. Автор може об'єктивувати себе в образах персонажів, але ця об'єктивація ніколи не буде тотожною реальному авторові. Більше того, кожна людина, «окрім сталої в часі «ідентичності *idem*», «внутрішнього», «укоріненого» чи «глибинного» «я» [7, с. 33], володіє розмитою ідентичністю *ipse* як альтернативним типом самовизначення. Тобто навіть у позатекстовій реальності людина не завжди тотожна сама собі. Художнє висвітлення власного «я» подиктоване пошуком власної цілісності, самопізнанням, спробою осмислити власний досвід. Художній текст служить авторові дзеркалом, що дозволяє глянути на себе збоку. Хірург Михайло Іванович і кібернетик Поповський – це двійники автора, що утворились внаслідок диверсифікації (розщеплення) авторської свідомості. Дослідник прози В. Петрова-Домонтовича М. Гірняк твердить: «Людина сама не знає, що живе всередині неї. Вона може тільки відчувати, що якась інша істота змушує її робити вчинки, що суперечать попереднім цінностям та орієнтирам. Саме так виникають двійники, які, репрезентуючи індивідуальне підсвідоме людини, втілюються в окрему постать і якимось намагаються співіснувати зі своїм «другом» [7, с. 211]. До речі, справді була така ситуація, коли американці якийсь час вважали, що хірург Амосов і кібернетик Амосов – це різні люди. Реконструкція авторської свідомості передбачає «метод паралельних місць і ключових образів». «Паралельні місця» споріднюють повісті «Думки і серце» (1964) та «Нотатки з майбутнього» (1965). Професор Прохоров поєднав риси, якими володіли кожен зокрема хірург і кібернетик з попереднього твору. Розлогі соціокібернетичні розмисли Поповського складають аналогію до не менш розлогіх

роздумів вченого-фізіолога над проблемами заморожування живих організмів. Михайло Іванович – передовсім лікар, який цікавиться науковими розробками. Прохоров – насамперед дослідник, хоч у минулому був хірургом. Стосунки кібернетика Поповського з коханкою підкреслюють його душевну черствість. Прохоров теж має коханку, з якою не завжди знаходить спільну мову; страждає від того, що не може бути розкутим, як всі, патякати, сміятись, жартувати. Роздвоєність авторської свідомості, специфіка авторського мислення позначається на структурі повісті «Думки і серце», починаючи з назви. Далі бачимо її у способі викладу, коли внутрішній монолог переростає у внутрішній діалог. Зовнішня композиція (вісім днів-розділів) засвідчує наявність двох концепцій часу: психологічного і абсолютного, біблійно-міфологічного та історичного. Виявляється, шість днів замало, щоб створити власний світ. І до того ж щодня треба починати заново, по колу. Життя у психологічному часі – ознака людської недосконалості, це час на відчай, роздвоєння, сумніви, страждання, самотність. Власне, справжнє життя ще не починалось. Воно асоціюється з доцільністю, поступом, незворотністю. Мова серця артикулюється у творі не стільки на рівні ідеології, скільки на рівні естетики, у способі формування художнього цілого. І найголовніше: конфлікт думок і серця, науки і етики залишається відкритим.

«Коли сьогодні медицина наскрізь пройнята техніцизмом, завдяки якому піднялась на таку висоту, що з неї далеко не просто роздивитись у хворому *людину*, належна загальна культура лікаря стала професійно необхідною якістю» [8, с. 595], – пише А. Зільбер. Належна культура формується в процесі гуманітарної освіти і самоосвіти. На початку 60-х рр. XX ст. потреба в гуманітарній освіті представників соціономічних професій ще не була такою очевидною, як нині. Навіть велися дискусії щодо пріоритету фізики чи лірики. Культура і етика є автономними явищами. А. Швейцер і А. Гітлер однаково були палкими шанувальниками творчості Р. Вагнера. Однак, мабуть, ніхто не буде заперечувати проти продуктивності взаємодії культури і етики. У свою чергу культура повинна стати важливою ланкою взаємин між етикою і наукою. Найважливіша функція гуманітарної освіти і культури полягає в налагоджуванні духовних контактів між людьми в сучасному

відчуженому суспільстві. Масштабний всебічний погляд на речі, гнучкість думки, вміння відчутти себе на місці іншої людини – такі практичні наслідки опанування лікарем гуманітарної культури.

У повісті «Думки і серце» чути духовні віяння шістдесятництва (соціальна критика, пафос правди, увага до суперечностей внутрішнього світу людини), яке М. Амосов міг сприйняти зокрема й через українське мистецтво. З тогочасною українською радянською літературою повість пов'язують наскрізний образ війни, зацікавленість проблемою виховання молоді, риси енциклопедизму в образі вченого, типова для мистецтва модернізму постать двійника тощо. Повість Амосова вражає безжалісною правдивістю і щирим милосердям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Амосов Н. Собрание починений : [в 4 т.] / Н. Амосов. – Донецк : Норд-Пресс, 2003.
2. Амосов М. Ідеологія для України. Доповідь, прочитана на засіданні Президії НАНУ / М. Амосов // Вісник НАНУ. – 1997. – № 3–4. – С. 38–49.
3. Андріанова Н. Велике серце / Надія Андріанова // Вітчизна. – 1965. – № 1. – С. 214–215.
4. Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман / [пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева]. – М. : Логос, 2005. – 390 с.
5. Вересаев В. В. Записки врача / В. В. Вересаев. – М. : Зebra E: АСТ, 2010. – 448 с.
6. Винер Н. Творец и робот: Обсуждение некоторых проблем, в которых кибернетика сталкивается с религией / Н. Винер / [пер. с англ. М. Н. Аронэ и Р. А. Фесенко]. – М. : Прогресс, 1966. – 104 с.
7. Гірняк М. Таємниця роздвоєного обличчя. Авторська свідомість в інтелектуальній прозі Віктора Петрова-Домонтовича. / М. Гірняк. – Л. : Літопис, 2008. – 286 с.
8. Зильбер А. П. Этюды медицинского права и этики. / А. П. Зильбер – М. : МЕДпресс-информ, 2008. – 848 с.
9. Керц О. Человек века, или Феномен Николая Амосова // газета «Новая» (02.12.2009). – Режим доступу: http://www/icfcst/kyiv/ua/amosov/amo_novaya_r.html
10. Львов С. О мужестве и сострадании / Сергей Львов // Новый мир. – 1965. – № 12. – С. 226–235.

11. Міщенко О. С. Думки і серце / О. С. Міщенко // Радянська школа. – 1965. – №5. – С. 107.

12. Равлюк В. Винагорода життя – щастя / В. Равлюк // Сільські вісті – 1965. – 18 грудня.

13. Ревич В. Сплав на удивление прочный / В. Ревич // Литературная Россия. – 1965. – 24 сентября. – С. 17.

14. Шеремет М. Сповідь хірурга / М. Шеремет // Літературна Україна. – 1964. – 27 листопада.

15. Щербак Ю. Думки. Серце. Література / Ю. Щербак // Наука і життя. – 1965. – № 3. – С. 58 – 59.

16. Щербак Ю. Степень сопричастности / Ю. Щербак // Литературное обозрение. – 1989. – № 9. – С.23–24.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2011

Р.ТКАЧЕНКО, Ю.ТКАЧЕНКО

НАУКА И ЭТИКА В ПОВЕСТИ Н.АМОСОВА «МЫСЛИ И СЕРДЦЕ»

В статье анализируется проблемно-тематический аспект повести Н.Амосова «Мысли и сердце». Особенное внимание уделено авторскому сознанию и украинскому контексту.

Ключевые слова: повесть, врач, конфликт, композиция, авторское сознание, двойник.

R. TKACHENKO, Y. TKACHENKO

SCIENCE AND ETHICS IN THE STORY OF M.AMOSOV «THOUGHT AND HEART»

In the article the problem-thematic aspect of story of M.Amosov «Thought and heart» is analysed. The special attention is spared to author consciousness and Ukrainian context.

Key words: story, doctor, conflict, composition, author consciousness, twin.

УДК 82(091)(477)(045)

Світлана БАРАБАШ

ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ М. КОЗОРИСА В ІСТОРИКО-РЕЦЕПТИВНОМУ АСПЕКТІ: СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ

У статті здійснено огляд проблем дослідження життєвого і творчого шляху М. Козориса в історико-рецептивному аспекті.

Ключові слова: історико-рецептивний аспект, онтологія поезици.

Соціально-естетичне буття мистецьких творів залежить від епохи, яка диктує не тільки свої провідні ідеї, концепції, свій погляд